

СПРАВКА ЗА НАУЧНИТЕ ПРИНОСИ

НА

ПРОФ. Д.Н. МАРИЯ НЕЙКОВА

ВЪВ ВРЪЗКА С УЧАСТИЕ В КОНКУРС ЗА

ЧЛЕН – КОРЕСПОНДЕНТИ

НА БАН

Интердисциплинарният характер на научноизследователската, преподавателската и публикационната дейност на проф. д.н. Мария Нейкова разкрива основни характеристики на слабо изследваната в национален план тематика на опазването на културно-историческото наследство, на гражданското общество като фактор за националната сигурност, на административната реформа и децентрализацията, на стандартите за качество на административното обслужване и методологията за усъвършенстване на административните процеси.

В своята научноизследователска дейност проф. д.н. Мария Нейкова прави задълбочен правен анализ на състоянието на недвижимото културно-историческо наследство и въвежда за първи път метода „Правен анализ на документи“. Този подход има значителен принос и практическа насоченост и полезност при обобщаване и синтезиране на данните, както и при анализиране проблемите по опазване, съхраняване и управление на недвижимото културно наследство.

Приносният задълбочен функционалният анализ от проф. д.н. Мария Нейкова на секторната политика и институциите в областта на недвижимото културно наследство е първият по рода си в Република България. Изготвените до

настоящия момент анализи се фокусират върху отделни администрации и организации, без да се разглежда тяхното взаимодействие, както и проблемите на сектора като цяло. Функционалният анализ, който прави в своите изследвания проф. д.н. Мария Нейкова, на институциите, работещи в областта на опазване на културно-историческото наследство, дава цялостна картина за действията на всички звена, които пряко или косвено са включени в процеса по опазването му. Така по-ясно се очертават слабите места и пропуските в тяхната дейност.

Друг съществен принос с иновативни моменти в изследователската дейност на проф. д.н. Мария Нейкова е използването за първи път в България на метода „Карта на пътуването на потребителя“. Според Наръчника на Европейската комисия описанието на пътя на потребителя служи да представи епизодите от живота като набор от последователни стъпки с оглед на тяхното подобряване. С използване на този метод са разгледани четири епизода - получаване на статут на недвижима културна ценност; реставрация на къща - недвижима културна ценност; експониране и социализиране на такава къща; подпомагане на собствениците на недвижими културни ценности при съдебни процеси и други административни процедури.

За първи път проф.д.н. Мария Нейкова изготвя в своята научноизследователска и практическа дейност правен анализ на разпределението на правата и задълженията на държавните органи и частните собственици по опазване и управление на недвижимото културно наследство. По този начин тя акцентира върху най-важните аспекти на действащото законодателство, а прилагането на сравнителния подход позволява да се направят изводи за проблемните области. Особено важен акцент в приноса на сравнителния подход е констатацията в изследването за липса на взаимодействие още на нормативно ниво при опазването и управлението на недвижимото културно наследство между отделните институции и министерства, както и разпределението на правата и задълженията на държавните органи и на частните собственици по управление на недвижимото културно наследство.

За първи път в българската правна наука проф. д.н. Мария Нейкова прави сравнителен анализ при установяване реалната тежест върху собствениците, които притежават обект със статут на недвижимо културно наследство.

Това е значителен принос в улесняване и оптимизиране процеса на управлението на недвижимото културно наследство, защото по този начин собствениците се освобождават от прекомерните бюрократични спънки и се стимулират да се грижат и да стопанисват недвижимите културни ценности.

В своите изследвания проф. д.н. Мария Нейкова очертава необходимостта и дава нова постановка, която има значителен принос при изграждане на единен модел на разпределение на ролите на държавната администрация. По този начин се обосновава необходимостта от насочване на фокуса на административната реформа към местното и регионалното ниво на управление. Въз основа на извършения анализ от проф. д.н. Мария Нейкова на законовите разпоредби и на релевантната съдебна практика са идентифицирани пропуски, непълноти и слаби места в разпоредбите на законодателството и са изведени важни предложения *de lege ferenda* относно необходимостта от промени в Закона за културното наследство и подзаконовите актове към него.

Цялостното изследване и задълбочен анализ на нормативната уредба, регулираща административното обслужване, което прави проф. д.н. Мария Нейкова в своята научноизследователска дейност, има значителен принос за работата на държавната администрация. Проф. Нейкова се базира на връзката между теорията и практиката, между академичните изследвания и управленските решения, което е от особена полза не само за практическата насоченост на нейната учебнопреподавателска дейност, но и има значителен принос за дейността на държавните служители от звената за административно обслужване и инспекторатите, както и за мениджърите и специалистите по маркетинг в институции и организации, предоставящи обществени услуги (висши училища, училища, пощи, лечебни заведения Bookmark not defined., библиотеки, електроразпределителни дружества и др.), които се стремят да въведат обслужване на едно гише, или да подобрят качеството на обслужването за

потребителите на административни услуги - гражданите.

В своите изследвания проф. д.н. Мария Нейкова за първи път обосновава тезата за влиянието на политиката върху административното обслужване, както и за политиките в областта на таксите, децентрализацията, административната реформа и др. Представянето на връзката между тези политики е със значителна практическа стойност, защото позволява да се избегне вземането на противоречиви решения относно несъответствието между намалена административната тежест в условията на действаща в момента политика за увеличаване на приходите от държавните такси

Важен приносен момент в изследванията на проф. д.н. Мария Нейкова е връзката между дейностите по предоставяне на услуги и дейностите по заявяване и предоставяне на електронни услуги. В много други статии, студии и изследвания предоставянето на електронни услуги се разглежда самоцелно като отделна политика. На ниво реална политика подобен подход води до множество проблеми, видни в нивото на предоставяне на електронни услуги в България. Проф. Нейкова предлага решение - предоставянето на електронни услуги да се разглежда като един от начините за заявяване на услуги. Служебният обмен на данни, който понякога също самоцелно се отделя от политиката по предоставяне на услуги, е представен като един от водещите принципи на комплексното административно обслужване.

Съществен принос в научноизследователската дейност на проф. Нейкова е обосноваване на необходимостта от ново административно-териториално устройство и въвеждането на второ ниво на самоуправление, което би довело до постигането на ефективност на държавната администрация. Доказаната неефективност на досегашния модел на административно-териториално устройство и управление рефлектира върху разпределението на правомощията и функциите между органите на централно управление, регионалните и местни

власти.

Анализираните действащите нормативни актове с различна юридическа сила, регламентиращи дейността и организацията на един от най-важните органи в системата за защита на националната сигурност - Съвета по сигурността към МС, е важен аспект в изследванията на проф.д.н. Мария Нейкова. Очертани са сериозни противоречия в нормативната уредба, липса на съгласуваност между институциите и терминологична неточност, отнасящи се до националната сигурност на Република България, като са направени предложения *de lege ferenda*.

За първи път в България проф. д.н. Мария Нейкова изготвя правен анализ с фокус върху дигитализирането на регистрите в държавната администрация като ключов елемент от електронното управление на страната. В тази връзка се отделя специално внимание на тяхното състояние и огромното значение на същите за предоставянето на електронни услуги и за намаляването на административната и регулаторната тежест. Изследването е със значителен принос и практическа насоченост за установяване на необходимостта от регистрова реформа, която да доведе до облекчаване на процедурите, намаляване на преките контакти със служителите от държавната администрация, респ. възможностите за корупция, и оптимизиране на процесите по административното обслужване на гражданите и бизнеса, както и организацията на регистрите и съхранението на данните, съдържащи се в тях.

За първи път у нас проф.д.н. Мария Нейкова изследва цялостно връзката между начина на разпределение на правомощия и функции между нивата на държавно управление (централни органи – област - община) и ефективността на управлението със специален акцент върху областното ниво на управление. Направена е приносна оценка на ефективността на съществуващото

разпределение на правомощията, при която са използвани същите показатели, с които Световната банка измерва ефективността. Аргументирано и убедително проф. Нейкова доказва в своите изследвания, че постигането на оптимално разпределение на правомощията ще повиши ефективността на управлението и може да се превърне в средство за решаване на проблемите на гражданите по най-добрия и ефективен начин. Съществен принос е изводът, че съществуващото разпределение на правомощията води до едновременно високи разходи за публични услуги и високи разходи за потребителите на публични услуги. Разходите за потребителите на услуги са високи поради голямата дистанция между мястото за предоставяне на услуги и високите такси. Констатира се, че съществуващата система на стратегическо планиране в администрацията като цяло не позволява проследяване на връзката между целите, вложените ресурси и постигнатите резултати.

В своята научноизследователска и практическа дейност като академичен преподавател и областен управител проф. Нейкова предлага нов подход със значителен принос за оптимизиране процеса на децентрализация на областно ниво, като доказва ниската ефективност на държавната администрация при съществуващото разпределение на правомощията. Проф. Нейкова прави сравнителен анализ на досегашните изследвания на развитието на процеса на децентрализация в България и базираните на тях препоръки за реформа на областното ниво на управление, които използват сравнителния подход. При този подход необходимостта от реформа се мотивира с това, че в определени страни или в цяла Европа децентрализацията се е развила по определен начин, поради което и в България трябва да се направи същото. В тези изследвания най-често се посочва, че от всички страни в Европа, сравними по територия и население, само България няма второ ниво на самоуправление. Проф. Нейкова заменя досегашния подход, който сам по себе си не дава аргументи защо е необходима такава реформа, с нов подход, който има значителен принос в процеса на

децентрализация на областно ниво в държавната администрация при съществуващото разпределение на правомощията.

През 2012 г. в Годишника на Бургаския свободен университет проф. д.н. Мария Нейкова формулира идеята за децентрализацията, която има съществен принос във въвеждането не само на една от най-важните реформи, а като основна антикризисна мярка. Подобна теза е в противовес на налаганото разбиране, че децентрализация се прави само когато има бюджетен излишък, дългосрочен растеж, ниско ниво на задлъжнялост и т. н. С оглед осмислянето на необходимостта от реформи в посока на децентрализация това дава увереност, че те произтичат от българския интерес, а не от необходимостта да се следват световните тенденции.

Визията за възможностите за подобряване на ефективността на разпределението на правомощията между нивата на управление чрез децентрализация е от съществено значение и има изцяло приносен характер в анализа на политиката в областта на децентрализацията. В изследването се очертава необходимостта от пренасочване на политиката и действията от общинското към областното ниво. Осъществяваният до този момент модел на децентрализация в България засяга само общините. Фокусът на политиката през следващите години трябва да бъде насочен изцяло към областното ниво при едно ново и по-ясно разпределение на функционалните отговорности между нивата на управление. Проф. Нейкова се фокусира върху основните посоки на реформата на областното ниво на управление. Аргументирано, ясно и с особена практическа насоченост и принос тя посочва негативните последствия от липсата на орган, който да управлява дейностите с надобщинско значение.

В своите изследвания проф. д.н. Мария Нейкова прави практическия извод и констатации, че областното ниво на управление е основното звено, в което

управленските процеси се прекъсват. Неразделна част от процеса на децентрализация е преразпределянето на компетенции между областния управител и местните власти с оглед по-ефективно решаване на проблеми от регионален характер. Оптимизирането на функционалната компетентност на областния управител и териториалните звена на централната власт има определящо значение за повишаване ефективността на функциониране на цялата публична власт. Изследването има значителен принос и практически препоръки за цялостна промяна в законодателството, която да гарантира разпределение на принципни основи на правомощията между централните органи на изпълнителната власт и областните управители и съобразяване на компетенциите на областния управител с правомощията, визирани в чл.143 от Конституцията. Именно по отношение на тях на законово ниво се регламентират такива правомощия и институционални ресурси на областния управител, които са релевантни на предвидената в Конституцията на Република България отговорност.

Съществен принос имат изследванията на проф. Нейкова относно необходимостта от изграждане на единен модел на децентрализираната държавна администрация на министерствата и агенциите и необходимостта да се насочи фокуса на административната реформа към регионалното ниво на управление, като се постави началото на информирана дискусия за начините за решаване на тези проблеми. Тук приносът е в новия анализ и интерпретация на емпиричните факти. С оглед привеждане на съществуващите правомощия на областния управител към предвидените в Конституцията на Република България отговорности се обосновава извършването на спешна реформа на областно ниво, с която да се възприеме нов модел на организация на децентрализираната администрация, съответстващ на практиката и моделите в Европейския съюз. Реформа, която да допринесе за повишаване функциите и укрепване ролята на областния управител като орган, провеждащ държавната политика на територията на областта и осигуряващ съответствие между националните и

местните интереси. Реализирането на тази реформа ще допринесе за една по-добре структурирана и по-добре работеща администрация на регионално ниво. Преустройството на децентрализираната администрация се очаква да допринесе за промяна в институционалния баланс и взаимоотношенията между местните власти и децентрализираните структури. Проф. Нейкова изследва и дава конкретни препоръки за повишаване ефективността на работа на децентрализираните структури: децентрализираните структури на централната власт да преминат на пряко подчинение на областния управител; да се извърши оптимизация на териториалните звена на изпълнителната власт; да се засили участието на териториалните звена при формиране на регионалната политика; областният управител да бъде единственият разпоредител на бюджетни кредити на всички министерства на областно ниво., както и детайлно законодателно уреждане на териториалната организация и функциониране на децентрализираните структури, както и регламентиране на взаимодействието им с местните и регионалните власти.

Научните приноси на проф. д.н. Мария Нейкова доказват дългогодишен професионален опит и компетентности като университетски преподавател, академичен ръководител, държавен администратор и областен управител. Нейните приноси структурират базисен модел на компетентности по административно обслужване, организиране на дейности по предоставяне на информация, служебен обмен на данни, стандарти за качество на административното обслужване, методология за усъвършенстване на административните процеси по предоставяне на услуги.